

Nagyböjt kívül és belül – Harminc kérdés és válasz segít a készületben

Füzes Ádámot, az Esztergomi Hittudományi Főiskola levelező tagozatának liturgikatanárát kérdeztük a nagyböjtről – a készületről és annak eszközeiről –, hogy könnyebben válaszolhassunk az Úr hívására ebben a kegyelmi időszakban (is).

1. Hogyan lehetséges, hogy közel másfél hónapja ünnepeltük Jézus születését, és máris itt a szenvedésére, megváltó kereszthalálára felkészítő időszak?

Húsvétot a tavaszi nap-éj egyenlőséget követő holdtölte utáni vasárnap ünnepeljük, ez március 22. és április 25. között mozoghat. Ennek megfelelően a nagyböjt kezdete lehet akár február 4-e is, ami igazán rövid farsangot eredményezne, míg a leghosszabb karneváli időny március 10-éig tartana. Az idei egy korai, de nem szélsőségesen korai nagyböjtkezdés.

2. Miért negyven napig tart a nagyböjt?

A *negyvenes* szám ma sokaknak az életközépet juttatja az eszébe, de a korai kereszténység – kezében az Ószövetséggel – a készület idejét látta benne: Mózes negyven napig böjtöl a törvény kihirdetése előtt, negyven évig tart a pusztai vándorlás, Illés negyven napig megy a Hóbre, Jónás negyvennapos bűnbánatra hívja Ninivét. A keresztények számára azonban a legfontosabb példa Jézus negyvennapos böjtje.

3. Honnan ered a hamvazkodás szertartása?

A hamu már az Ószövetségben a bűnbánat jele volt, és Jézus is említi. A korai Egyházban a bűnbánókat nagyböjt elején, miután bűneiket megvallották, és kirótták rájuk az elégtételt, szőrzsákba öltöztették, a püspök hamut hintett a fejükre, és kiutasította őket a templomból, ahogyan a bűnbe esett első emberpárt Isten a paradicsomból. Egyes hívők bűnbánatuk jeléül magukra vették a hamu jelét, és a 11. századtól ez általános előírás lett.

4. Miből van a hamvazószerdán használt hamu, és mit jelképez?

A hamut a hagyomány szerint az előző évi virágvasárnapi barkák elégetésével (és szitálásával) nyerjük. A hamvazkodás fentebb leírt eredeti jelentése miatt fontos lenne a nagyböjt eleji gyónás, és így az időszakban a meggyónt, megbánt bűnök fölötti vezeklés jele lehetne a hamu.

5. Kötelező templomba menni hamvazószerdán?

Nem, de nagyon ajánlott. :)

6. Ha összeszámoljuk a napokat hamvazószerda és húsvét között, több mint negyven nap jön ki. Miért?

Eredetileg kétnapos böjt volt húsvét előtt, ez bővült egyhetesre, majd hat vasárnapkal korábban (a mostani első vasárnap) kezdődött a böjt, végül magánszorgalomból kezdték még négy nappal korábban. A vasárnap ugyanis böjttiltó nap, és így – egyes számítások szerint – nem része a negyven napnak. Tehát a $6 \times 6 = 36$ -hoz kellett még 4 nap. A 11. századtól lett a nyugati rítusban általános előírásként szerda a böjt kezdete.

7. A görögkatolikusok korábban elkezdik a böjtöt. Honnan ered ez a szokás?

A nagyböjt kezdete az első évezredben nagy változatosságot mutatott, volt, ahol hat, hét vagy akár nyolc hétig is tartott. A görögkatolikusok ötvenedvasárnap után kezdik a böjtöt, két nappal korábban a latin rítusúaknál.

8. Miért nagyböjtnek hívjuk ezt az időszakot? Van „kisböjt” is?

Igen, minden egyes péntek böjti nap, Krisztus halála iránt tiszteletből. A negyvennapos böjtölés pedig ennek az éves megünneplése, a nagypénteki böjt kiterjesztése.

9. Miért nem éneklünk *Alleluját* és *Dicsőséget* nagyböjtben?

Az *Alleluja* sajátosan húsvéti, a feltámadást hirdető liturgikus rész, ezért nagyböjtben traktus (folyamatos szólószóltározás) helyettesíti a misében. A *Dicsőség* pedig karácsonyi „misealkatrész”, ami népszerűsége miatt terjedt el az egész egyházi évben, azonban adventben és nagyböjtben nélkülözzük.

10. Mi a különbség a szigorú böjti nap és a sima böjti nap között?

A böjtöt a 4. századi forrásaink szerint mindenki maga szabta meg magának, sokan egyáltalán nem ettek nagycsütörtök estétől a feltámadási szertartás végéig, mások egész nagyböjtben különféle fogadalmak szerint böjtöltek, csak kenyeret és vizet, csak nyers zöldségeket fogyasztottak, vagy csak naponta egyszer étkeztek. A későbbiekben szabályozta az Egyház a böjti napokat, de ez az előírás az újkorban egyre inkább enyhült. Eredetileg az egész nagyböjt során csak egyszer, este lehetett enni (ezért a középkorban délre hozták előre az esti zsoltósmát, hogy hamarabb „este” legyen). Idővel egy kisebb étkezés, majd még egy engedélyezetté vált. A francia nyelvben a *déjeuner* és *petit déjeuner* szavak őrzik a böjtmegszakítást és kis böjtmegszakítást (ebéd és reggeli). A jelenlegi szabályozás a korábbi enyhe böjtöt írja elő szigorú böjtnek (napi háromszori étkezés, melyből egy a szokásos bőségben), és péntekekre az egyszerű hústilalmat rendeli.

11. Mit jelent a gyakorlatban az, hogy csak egyszer szabad jóllakni?

A jelenlegi böjti fegyelmet 1966-ban határozta meg a püspöki kar, és az nem szól „jóllakásról”, hanem arról, hogy „csak egyszer van (teljesebb) étkezés, de megengedett reggel és este némi étel fogyasztása”. Az, hogy délben vagy este van a teljesebb étkezés, szabadon eldönthető.

12. Mi az a minimális lemondás, amit az Egyház előír a nagyböjtben?

Péntekenként hústilalom 14 éves kortól halálig, hamvazószerdán és nagypénteken pedig a fent leírt szigorúbb böjtöt kell tartani.

13. Ha én ennél többet szeretnék tenni, milyen lehetőségeim vannak?

A lehetőségek szinte korlátlanok, de a józan ész kikapcsolása nagyböjtben sem megengedett. Tehát mindenki életkorának, testi adottságainak, egészségügyi állapotának, munkájának, idegrendszerének megfelelő böjtöt, önmegtagadást vállaljon. Azonban az Egyház mindig hármasságban gondolkodott: böjt/lemondás, több imádság, alamizna/jótekonyság.

14. Mi a lelki célja a testi böjtnek?

A böjtnek elsődlegesen testi célja van. Vagyis az, hogy „megfegyveljünk” a testünket, hogy „ne a fark csóválja a kutyát”, hanem az értelem adja ki a parancsokat, és ne a test kényelme, önzése vezessen. A mai, kényelemre épített fogyasztói kulturátlanságban ez még fontosabb, mint ezer éve. Visszanyerni a lélek, a szellem uralmát: emberségünket adja vissza. A győzelem erkölcsi: ura vagyok magamnak. Ezután beszélhetünk további lelki haszonról, hiszen a testi visszafogottság több

teret enged a léleknek – ez olyan egyetemes emberi tapasztalat, amely minden vallásban jelen van, és érdemes visszatérnünk hozzá nekünk, nyugati keresztényeknek is.

15. Kiválthatjuk jó cselekedetekkel a testi böjtölést?

Nem. A böjt böjt, a jó cselekedet pedig jó cselekedet. Mindkettő fontos része a nagyböjti készületnek.

16. Miért pont a húsról való lemondással böjtölünk?

A hús egy maradék minimum a korábbi böjti fegyelemből. Régen semmiféle állati eredetű ételt nem ettek, aztán az újkorban engedményként megjelent a tojás, a tejtermék, de csak a 19. század végén engedték meg a zsír használatát a főzéshez.

17. Miért lehet halat enni?

A hal hidegvérű állat, és a húsának szerkezete nem hasonlít a melegvérűekéhez, ezért is engedték meg ennek fogyasztását.

18. Hogyan böjtölhet egy vegetáriánus?

A böjt lényege nem a hústilalom, hanem az önmegtartóztatás. A vegetáriánus találjon ki és fogadjon meg nagyböjt elején más, testhez álló erénygyakorlatot.

19. Ha mégis eszem húst egy nagyböjti pénteken, az mennyire súlyos bűn?

Halálos. Kimutatták, hogy előbb-utóbb mindenki meghalt, aki evett valaha is húst. :) Komolyra fordítva a szót: a bűn a súly miatt nem komoly, azonban a szándék, a lelkiület fontos itt. Ha szándékosan fittyet hányok az Egyház előírására, az komoly gond, ha dilemmát oldok fel vele (például nem akarok megbántani valakit, akinek aznap van a születésnapja, és a szeretet sérülne, ha visszautasítanám), akkor az nem súlyos.

20. A vasárnapok nem számítanak bele a negyven napba – így vasárnaponként nem is kell böjtölni? Például ha elhatároztam, hogy nagyböjtben lemondok a csokoládéről, vasárnap mégis ehetek, anélkül hogy megtörném a böjtöt?

A negyven napba jelenleg nem számítanak bele, és nem is előírt böjti napok a vasárnapok. A böjti fogadalmainkat megtehetjük úgy is, hogy a negyven hétköznapra vonatkozzanak, de úgy is, hogy végig megtartjuk a nagyböjtben. Az alkoholböjtöt például nem érdemes vasárnap megszakítani, mert a májnak három hétre van szüksége a regenerációhoz. :)

21. Mit jelképez a lila szín a nagyböjti liturgiában?

A lila a készületi, bűnbánati időszakok színe.

22. Hogyan alakult ki a keresztúti ájtatosság hagyománya?

A szentföldi zarándokok lelkes úti beszámolóit után az itthon maradottak is végig akarták járni Jézus útját, elmélkedni az eseményekről az elítélésétől az eltemetéséig. Ezért kezdtek kálváriákat építeni és keresztutat járni.

23. Miért tizennégy stációból áll a keresztút?

A ferencesek már a 14. században jártak tizennégy állomásos keresztutat Jeruzsálemben. Az idők során sokféle számú stációval állítottak keresztutat (héttől egészen negyvenhárom állomásig), a 18. században a Szentszék a tizennégy stációsat fogadta el, és ehhez kapcsolt búcsút.

24. Van, ahol van egy tizenötödik stáció is: Jézus feltámadása...

Igen, de nagyböjtben ez nem annyira szerencsés, és nincs is benne a [praeorator](#) által normatívan előírt rendben.

25. Egyes stációk eseménye nincs benne a Bibliában (például Veronika kendője, Jézus elesik a kereszttel). Ezek honnan származnak, hogyan alakultak ki?

A jeruzsálemi zarándoklatok alkalmával, az egyes helyekhez fűződő hagyományok kerültek be a stációkba.

26. Honnan ered a [Laetare vasárnap](#) szokása, és az azt jelképező rózsaszínű liturgikus szín?

E vasárnap a böjt felén túl vagyunk, illetve a keresztségre készülők első vizsgáján (skrutínium): örvendünk a húsvét közeledtének, és az Egyház új tagjainak. Örömmel enyhül a nagyböjt liturgikus szigora: kicsit szólhat az orgona, némi díszítés kerülhet a szentélybe, és a lila szín rózsaszínűre világosodik. Ennek eredete, hogy a pápa e napon áldotta meg az [aranyrózsát](#).

27. Van olyan templom, ahol egész nagyböjtben, van, ahol a virágvasárnapot megelőző vasárnapon letakarják a főoltárképet és/vagy a feszületet. Mikor és miért alakult ki ez a szokás, és van erre valamilyen egységes iránymutatás?

A szentélyt régen hétköznapi nagy függönnyel takarták el, amit vasárnap elhúztak (ezt a németek „éhségfüggönynek” nevezték). A képek, szobrok eltakarása általánosan szokásban volt, és maradt is néhol (bár csak a főoltárképet szokták lefedni a legtöbb helyen). Ez a dísztelenség miatt volt: a befelé fordulás és bűnbánati időszak külső megnyilvánulása. A keresztet feketevasárnapra (nagyböjt ötödik vasárnapja) takarjuk el, hogy aztán nagypénteken még drámaiban, az újdonság erejével szembesüljünk vele. Jelenleg nem kötelező, de ismert ez a szokás.

28. A szent három napon (nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat) kötelező mennem templomba?

Nem, de ekkor van az év három legjobb szertartása – kár lenne kihagyni.

29. [Ferenc pápa rendelkezése](#) alapján nagycsütörtökön, az utolsó vacsora miséjében nőknek is megmosható a lába. Hogyan lehetséges ez, hiszen az apostolok férfiak voltak?

Ferenc pápa már szolgálata kezdetén kilépett néhány merev keretből: nem kitüntetésként mosta meg bíborosok lábát, hanem elment börtönbe, és mindenféle ember lábát megmosta. 2016-ban minden papnak lehetőséget adott, hogy a közösség változatosságát és egységét megjelenítse a tizenkét ember kiválasztásánál. Jézus tettét ezzel nem pontosan utánozzuk, hanem *követjük* őt. Ebben a követésben a Szentatya nem tartotta kizárólagosnak, hogy csak férfiak lábát lehessen megmosni. Egyébként az eucharishtiában is bizonyos elemeket megőrzünk, másokat nem (például a ruha, a testtartás, a kenyér formája, a bor fajtája mind mellékesek lettek).

30. Nagyszombaton ünnepeljük Jézus feltámadását? Húsvét vigíliája a nagyböjt része?

Húsvét vigíliája az átmenet ünnepe (pészah: átvonulás, átmenet). Nagyböjtben kezdjük, és húsvétba érkezünk. Csodálatos éjszaka!

A kérdéssort Kuzmányi István és Szalontai Anikó állította össze.

Magyar Kurír - 2018. február 13. kedd, 10:47